

© UNICEF/NYHQ2009 0135/GIACOMO PIROZZI

ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВЕДЕННЯ АДВОКАЦІЇ

КЕРІВНИЦТВО МПК З ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ТА ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ

В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ

IASC

Inter-Agency Standing Committee
Reference Group

ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВЕДЕННЯ АДВОКАЦІЇ

КЕРІВНИЦТВО МПК З ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ТА ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ

В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ

IASC
Inter-Agency Standing Committee
Reference Group

ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВЕДЕННЯ АДВОКАЦІЇ

ЧОМУ ЦЕ ВАЖЛИВО?

Пережита особою надзвичайна ситуація може суттєво вплинути на її психічне здоров'я та психосоціальне благополуччя. Акти насильства чи стихійні лиха, втрата чи розлучення з членами сім'ї або друзями, погіршення умов життя, неможливість забезпечувати себе і свою сім'ю, а також відсутність доступу до необхідних послуг можуть мати як миттєві, так і довготривалі наслідки на психологічну рівновагу і реалізацію потенційних можливостей окремих осіб, сімей і громад. За належної підтримки більшість людей матимуть змогу подолати тяжкі обставини.

Спосіб, у який надається допомога, спричиняє психосоціальний вплив, що може або забезпечити підтримку, або завдати додаткової шкоди постраждалим особам. Ефективність гуманітарної допомоги збільшується, якщо на найбільш ранньому, слухному етапі постраждалих осіб залучено до керування та проведення заходів реагування на катастрофу. Допомогу слід надавати у співчутливий спосіб, який сприяє повазі до гідності, забезпечує умови для самоефективності через активну участь, забезпечує усвідомлення важливості релігійних та культурних практик, а також зміцнює можливість представників громади забезпечувати підтримку своїм дітям, сім'ям і сусідам.

У ЧОМУ ВАЖЛИВІСТЬ КЕРІВНИЦТВА МІЖВІДОМЧОГО ПОСТІЙНОГО КОМІТЕТУ (МПК) З ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ТА ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ (ПЗПСР)?

Керівництво МПК з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайної ситуації (МПК, 2007) має на меті допомогти планувати, розробляти та координувати мультисекторні заходи мінімального реагування з метою захисту і покращення психічного здоров'я та психосоціального благополуччя людей в розпалі надзвичайної ситуації.

Це Керівництво не призначене лише для працівників у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. Численні Плани дій у Керівництві МПК з ПЗПСР охоплюють соціальні види підтримки, що відносяться до таких основних напрямів гуманітарної допомоги, як захист, загальна охорона здоров'я, освіта, водопостачання та санзабезпечення, продовольча безпека та харчування, і тимчасове житло.

Керівництвом можна користуватися як (i) рекомендаціями щодо планування та розробки програми; (ii) адвокацією кращих практик; (iii) ресурсом для інтервенцій чи заходів; (iv) координуючим інструментом; і (v) переліком контрольних показників з виявлення прогалин.

Керівництво МПК з ПЗПСР визначає різні рівні підтримки у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, від широких програм із забезпечення базовими послугами та з питань захисту до інтервенцій з підтримки громад і сімей та цільових чи спеціалізованих послуг у сфері психічного здоров'я. Таким чином, необхідно розрізняти інтервенції, націлені на надання підтримки населенню в цілому та інтервенції, які потребують більш спеціалізованих знань.

Послуги з охорони психічного здоров'я, що надаються фахівцями у сфері психічного здоров'я (психіатричними медсестрами, психологами, психіатрами тощо).

Базові послуги з охорони психічного здоров'я, що надаються лікарями ПМСД.

Активізація/Приведення в дію.

Базова емоційна та практична підтримка, що надається працівниками на рівні громади.

Традиційні види підтримки у громаді. Підтримуючі місця, дружні до дитини.

Просування (адвокація) базових послуг, які є безпечними, соціально відповідними та захищають гідність.

ПІРАМІДА ІНТЕРВЕНЦІЙ

Впровадження Керівництва МПК з ПЗПСП вимагає тісної співпраці з різними суб'єктами гуманітарної сфери: не очікується, що одна громада чи організація матиме спроможність здійснити всі необхідні заходи мінімального реагування в розпалі надзвичайної ситуації.

РОЛЬ РЕФЕРЕНТНОЇ ГРУПИ МІЖВІДОМЧОГО ПОСТІЙНОГО КОМІТЕТУ З ПИТАНЬ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ТА ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ

До складу Референтної групи МПК з питань ПЗПСП входить близько 100 представників з 40 організацій. Після виходу Керівництва МПК з ПЗПСП у 2007 році група реалізувала численні ініціативи в різних країнах світу: від Ірану, Йорданії та окупованих палестинських територій до Непалу, Кенії і Перу. Під час впровадження програм було застосовано різні стратегії, в т.ч. широке розповсюдження документа, впровадження принципів Керівництва МПК до міжнародних та організаційних політик, використання Керівництва для розроблення національної політики, зміцнення спроможності і реалізація програм на рівні громади (див. статтю з журналу «Інтервенція» за серпень 2009 року "Труднощі впровадження Керівництва" (After the Guidelines: The challenge of implementation)).

На сьогодні співкоординаторами Референтної групи МПК з питань ПЗПСП є ЮНІСЕФ та група АСТ International. Загалом, впровадження Керівництва МПК з ПЗПСП зосереджується на чотирьох основних стратегіях:

1. розповсюдження Керівництва МПК з ПЗПСП серед ключових зацікавлених сторін та надання Керівництву офіційного статусу;
2. систематична співпраця з кластерною системою;
3. підтримка заходів у різних країнах щодо Керівництва МПК з ПЗПСП на рівні регіону, країни і громади;
4. зміцнення спроможності у відповідності з Керівництвом МПК з ПЗПСП.

ЯКА МЕТА ПРОВЕДЕННЯ КАМПАНІЇ З АДВОКАЦІЇ?

В рамках щорічного огляду впровадження Керівництва МПК з ПЗПСП пріоритетним напрямком в якості забезпечення його успіху було визначено зміцнення відповідальності та застосування Керівництва урядами. Крім цього, проведення адвокації щодо важливості питань з ПЗПСП в межах системи ООН було визнано пріоритетним завданням. Передбачено проведення кампанії з подальшого інформування урядів щодо важливості Керівництва МПК з ПЗПСП і дотримання цих принципів.

Мета кампанії полягатиме в заохоченні всіх гуманітарних організацій та держав-членів ООН, що постраждали чи зазнають ризику надзвичайної ситуації, використовувати та впроваджувати Керівництво МПК з ПЗПСП, а також інформувати про успіхи, досягнуті країнами, які вже застосовують документ. Ініціатива проводиться за спільного фінансування ЮНІСЕФ, що представляє Референтну групу МПК з питань ПЗПСП, та Постійного представництва Бельгії в ООН. Кампанію було розпочато в Нью-Йорку в жовтні 2010 року.

© UNICEF/NYHQ2010-122/ROGER LEMOYNE

ОСНОВНІ ЗАХОДИ КАМПАНІІ ВКЛЮЧАЮТЬ:

1. Розроблення Референтною групою МПК з питань ПЗПСП набору стандартних повідомлень та інструментів щодо Керівництва МПК з ПЗПСП.

2. Визначення невеликої групи країн/місій, які виступатимуть за використання Керівництва МПК з ПЗПСП. Група включатиме як країни, що беруть участь у впровадженні Керівництва, та/або фінансуванні і адвокації використання Керівництва, наприклад, Гаїті, Філіппіни, і окуповані палестинські території.

3. Проведення початкового заходу для роз'яснення Керівництва МПК з ПЗПСП, його важливості та способів використання. Цей захід було організовано бельгійською місією та ЮНІСЕФ (представником Референтної групи МПК з питань ПЗПСП) й іншими зацікавленими країнами, які виступають за ідею впровадження Керівництва. Захід було проведено у формі платформи з метою заохочення інших країн розробити плани з використання Керівництва МПК з ПЗПСП у себе.

4. Розроблення планів дій спільно із зацікавленими країнами щодо впровадження Керівництва МПК з ПЗПСП у цих країнах. Зацікавленим країнам будуть запропоновані різні варіанти, а також доступна технічна підтримка з боку Референтної групи МПК з питань ПЗПСП. Пріоритет надаватиметься країнам, які включено до робочого плану Референтної групи МПК з питань ПЗПСП у 2010 році. Країнам буде надано технічну та фінансову підтримку з метою реалізації робочого плану і впровадження Керівництва МПК з ПЗПСП. Заходи щодо впровадження документу можуть відрізнятися в залежності від спроможностей і потреб кожної країни, проте можуть включати орієнтаційні та навчальні семінари для основних секторів і практиків щодо Керівництва МПК з ПЗПСП, переклад та розповсюдження Керівництва МПК з ПЗПСП серед практикуючих фахівців і осіб, відповідальних за створення політик, готовність до надзвичайної ситуації та планування заходів реагування у відповідності з Керівництвом МПК з ПЗПСП, а також підвищення обізнаності та мобілізація громад,

постраждалих від надзвичайної ситуації, в сфері застосування Керівництва.

5. Впродовж року будуть проведені адвокаційні заходи з метою підвищення обізнаності, розуміння та застосування Керівництва МПК з ПЗПСП. Деякі заходи, наприклад, короткі презентації, семінари з питань Керівництва тривалістю у півдня, можуть приймати у себе або спільно проводити інші партнери. Там, де це доречно, просування Керівництва МПК з ПЗПСП буде внесено до адвокаційних заходів, що стосуються гендерно зумовленого насильства чи заходів з питань участі дітей у збройному конфлікті. Інші суб'єкти, в т.ч. країни, що підтримують ідею використання Керівництва, будуть заохочуватися до проведення заходів.

6. Заключний захід. Заключний захід охоплюватиме питання прогресу, досягнутого країнами, які розробили плани з впровадження Керівництва МПК, обмін досвідом щодо труднощів і досягнень, а також заохочення інших країн планувати застосування Керівництва МПК з ПЗПСП у майбутньому.

© UNICEF/NYHQ2009-1898/Josh Estey

КЛЮЧОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ

А. КЛЮЧОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ ДЛЯ ГРОМАД

- **Сильні реакції та почуття — поширені та зрозумілі і ми можемо їх подолати.**

Переживати сильні почуття після складної події – поширене явище. Такі реакції включають втрату інтересу до повсякденного життя, відчуття суму, роздратування чи спантеличення, труднощі із концентрацією уваги, фізичні реакції чи яскраві спогади про подію. Слід визнати, що це складний період, проте ви можете управляти ним. Швидше за все, ви вже справлялися з труднощами у своєму житті. Час та належна підтримка допоможуть подолати більшість таких складнощів.

- **Турбота про себе сприяє піклуванню про інших. Не соромтеся просити про допомогу.**

Важливо дбати про себе, щоб мати змогу допомагати іншим. Зосередьтеся на тому, що вам вдалося і намагайтеся бути терплячим щодо змін у ваших відчуттях чи реакціях. Навіть у ці важкі часи намагайтеся відновити свої повсякденні звички: регулярний сон та прийом їжі і намагайтеся займатися приємними для Вас справами. Якщо ви відчуваєте, що не справляєтеся з труднощами, або вам не стає краще, зверніться по допомогу до медичної клініки.

- **Співробітництво допомагає нам краще справлятися з цією ситуацією.**

Допомагати іншим та отримувати допомогу від інших людей – один з найкращих способів подолання труднощів. Прислухайтесь до інших, забезпечуйте їх комфортні умови та беріть участь у регулярних суспільних заходах. Не соромтеся отримувати та просити про допомогу інших. Відверто спілкуйтеся з людьми в сім'ї та громаді.

- **Разом ми зможемо відновити громаду.**

Працюйте з іншими на користь громади, займайтеся суспільною діяльністю, наприклад, організацією релігійних церемоній, зібрань громади, спортивних, мистецьких подій, прибирання і допомоги іншим.

- **Приділяйте особливу увагу тим, хто постраждав найбільше.**

Необхідно проявляти особливу турботу про тих, хто постраждав найбільше, чи маргіналізовані групи в громаді, в тому числі, ймовірно, поранених, людей похилого віку, людей з інвалідністю, вдів та дітей, які втратили своїх батьків.

- **Дорослі та люди похилого віку відіграють важливу роль у допомозі дітям справлятися з ситуацією.**

Діти потребують додаткової уваги та турботи у складній ситуації. Ви можете допомогти дітям, забезпечуючи їхню безпеку, слухаючи їх, розмовляючи м'яким голосом, втішаючи, граючись із ними та обіймаючи їх. Дайте дітям можливість ділитися своїми переживаннями та сподіваннями, грайтеся з їхніми друзями і залучайте до повсякденних справ, наприклад, допомоги по дому.

- **Захищайте своїх дітей ще більше, ніж зазвичай.**

Діти потребують любові та уваги дорослих у ці складні часи, тому важливо проявляти обачність та забезпечувати комфорт впродовж всього дня задля попередження подальшої шкоди. Рекомендації щодо забезпечення безпеки дітей передбачають таке: діти повинні постійно знаходитися з батьками чи довіреним опікуном (вдень і вночі), слід упевнитися в тому, що ваша родина та діти знають свої імена, де вони проживають та де їх можна знайти у будь-який момент протягом дня.

- **Найкраще за дітьми доглянуть люди, яких вони знають або кому довіряють, особливо у складні часи.**

Не забирайте дитину з громади, якщо немає повної впевненості, що вона насправді загубилася чи її покинули. Якщо відомо про дітей без батьків, які живуть по сусідству з вами, необхідно повідомити про місце їх знаходження (на гарячу лінію/робочу групу з питань захисту). Повідомляйте про все, що викликає підозру. Крім того, дітям завжди буде краще з вами. Не віддавайте своїх дітей людям, які обіцяють, що у них буде краще майбутнє в іншому місці. Якщо ви гадаєте, що більше не маєте можливості піклуватися про дитину і потребуєте допомоги, зверніться по допомогу до спеціальної організації (додати назву та контактні дані).

- **Поступово повертайтеся до безпечних речей, яких ви підсвідомо боялися.**

Деякі люди почуваються настільки пригніченими через надзвичайну ситуацію/катастрофу, що підсвідомо намагаються уникати місць, людей, розмов та видів діяльності, що нагадують їм про події. Вони продовжують уникати їх навіть тоді, коли небезпека минула. Це зрозуміло. Дивно, але відвідування тих місць, яких ви уникаєте, чи розмови з людьми, що нагадують вам про події, як спроби продовжувати намагатися займатися тією діяльністю, до якої ви звикли, можуть виявитися надзвичайно корисними для покращення самопочуття. Можливо, припинити уникати – завдання непросте, але варто спробувати. Можливо, варто попросити члена сім'ї або друга, якому довіряєте, допомогти вам або бути поруч, коли ви наблизитиметеся до речей, яких уникали.

- **Уникайте вживання алкоголю та наркотиків для покращення самопочуття.**

Бажання вживати алкоголь чи наркотики – дуже поширене при поганому самопочутті. Проте подолання болючих відчуттів та тривожного стану займе більше часу, коли ви вживатимете алкоголь або наркотики. Крім того, алкоголь чи наркотики дуже заважають захисту і підтримці своєї родини і допомозі громаді у подоланні труднощів. Процес відновлення займе більше часу.

- **Більшість людей, ймовірно, почуватимуться краще впродовж наступних місяців.**

Якщо рівень дистресу не знижується або вам стає гірше, тоді дуже важливо звернутися по допомогу до тих, хто може вас підтримати. За можливості, поговоріть з членом сім'ї чи другом, якому ви довіряєте, або особою з вашої громади. [Повідомлення має бути додано та адаптовано відповідно до контексту наявних клінічних послуг: "Якщо Вам з часом не стало краще, зверніться по допомогу до фахівців"]

КЛЮЧОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ

В. КЛЮЧОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ ДЛЯ УРЯДІВ, ДОНОРІВ, ОРГАНІЗАЦІЙ ООН І НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

- **Національним урядам та громадянському суспільству пропонується підтримувати впровадження Керівництва у себе в країнах.**

Країнам рекомендується прийняти Керівництво в якості офіційної урядової політики з питань психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в надзвичайних ситуаціях, або інтегрувати його в існуючі політики з охорони здоров'я чи соціальних послуг. Урядам необхідно очолити і/або підтримувати впровадження Керівництва в своїй країні.

- **Зміцнювати співпрацю для створення систем ПЗПСП із залученням різних секторів та організацій.**

Розроблення ефективної системи інтегрованої підтримки для окремих осіб та громад, що постраждали від збройного конфлікту або внаслідок стихійних лих, вимагає покращеної співпраці між всіма виконавцями (див. піраміду). Така система може включати психіатрів, психологів, соціальних працівників, працівників шкіл, навчальні установи, агентства ООН, неурядові організації та представників громад.

- **Підвищувати якість програм з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки.**

Усі виконавці, в т.ч. лідери ООН і МНУО та представники місії, мають бути обізнані щодо основних принципів розроблення ефективних програм з питань психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, викладених у Керівництві.

- **Організації ООН та НУО мають підтримувати впровадження Керівництва МПК з ПЗПСП.**

Організації ООН та НУО мають надавати підтримку та очолити впровадження Керівництва на місцях і за допомогою міжнародних механізмів гуманітарного координування (наприклад, через кластерну систему МПК).

- **Забезпечувати більш гнучке, довгострокове фінансування у відповідності з Керівництвом МПК з ПЗПСП.**

Донори мають забезпечити більш гнучке, довгострокове фінансування програм з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. Країни-донори повинні прийняти в якості показника своєї підтримки проєктів у сфері ПЗПСП дотримання ними рекомендацій з Керівництва.

© UNICEF/NYHQ2010-1414/ MARC HOEER

ІДЕЇ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМ В КОНКРЕТНИХ КРАЇНАХ

- **Ухвалення та адвокація Керівництва як основної політики у реалізації програм з ПЗПСП у надзвичайних ситуаціях.**

Поширювати ключові повідомлення у відповідності з Керівництвом МПК з ПЗПСП.

- **Переклад Керівництва МПК з ПЗПСП.**

З метою забезпечення доступності Керівництва для місцевого населення, в першу чергу необхідно перекласти Керівництво або щонайменше два перших розділи місцевою мовою.

- **Створення міжсекторної (міжкластерної) робочої групи з питань ПЗПСП для координування заходів реагування різних суб'єктів сфери ПЗПСП у надзвичайній ситуації.**

Обмінюватися інформацією, розробляти єдині повідомлення та спільні заходи. Розробляти та проводити скоординовані міжвідомчі оцінювання.

- **Сприяння проведенню міжвідомчих тренінгів щодо Керівництва МПК з ПЗПСП.**

Тісна співпраця між організаціями у проведенні тренінгів та орієнтацій з Керівництва МПК з ПЗПСП є обов'язковою вимогою для забезпечення підтримкою працівників на місцях, керівників та держслужбовців.

Базове навчання може бути організоване шляхом коротких орієнтаційних чи тренінгових семінарів, що супроводжуються тривалою підтримкою та супервізією.

- **Урахування місцевого контексту та співпраця з громадами при впровадженні Керівництва МПК з ПЗПСП.**

З метою підвищення відповідальності за впровадження принципів Керівництва слід обмінюватися ключовими повідомленнями Керівництва МПК з ПЗПСП безпосередньо з громадою та тісно співпрацювати з ними задля ініціювання систем моніторингу та оцінки із залученням громади. Постраждалі громади необхідно максимально залучати до участі в процесах розроблення, моніторингу та оцінки, включаючи обговорення результатів та висновків.

- **Підтримка впровадження Керівництва МПК з ПЗПСП у всіх секторах своєї організації.**

Використовувати Керівництво МПК з ПЗПСП не лише у програмах з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, але також у програмах з охорони здоров'я, продовольчої безпеки та харчування, навчання, тимчасового житла та планування поселення, водопостачання та санзабезпечення.

З ПИТАНЬ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ТА ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ

В рамках щорічного огляду впровадження Керівництва МПК з ПЗПСП пріоритетним напрямком в якості забезпечення його успіху було визначено зміцнення відповідальності та застосування Керівництва урядами. Крім цього, проведення адвокації щодо важливості питань з ПЗПСП в межах системи ООН було визнано пріоритетним завданням. Передбачено проведення кампанії з подальшого інформування урядів щодо важливості Керівництва МПК з ПЗПСП і дотримання цих принципів.

Мета кампанії полягатиме в заохоченні всіх гуманітарних організацій та держав-членів ООН, що постраждали чи зазнають ризику надзвичайної ситуації, використовувати та впроваджувати Керівництво МПК з ПЗПСП, а також інформувати про успіхи, досягнуті країнами, котрі вже застосовують документ. Ініціативу спільно фінансує ЮНІСЕФ, що представляє Референтну групу МПК з питань ПЗПСП, та Постійне представництво Бельгії в ООН. Кампанію було розпочато в Нью-Йорку в жовтні 2010 року.

ТЕРМІНОЛОГІЯ

При спілкуванні за межами клінічного середовища, необхідно дотримуватися такої тактики при виборі визначень: уникати термінології, яка також має медичне значення (наприклад, травма); використовувати зрозумілу для нефхівців лексику; що нормалізує дистрес у складних ситуаціях, відображає і зміцнює можливість людей справлятися та долати складні ситуації, визнає та зміцнює наявні соціальні механізми підтримки в сім'ях та громадах, відображає колективну та структурну природу причин та реакцій на дистрес. Необхідно уникати вживання термінології, що може призвести до відчуження та стигматизації людей у стані дистресу.

Приклади РЕКОМЕНДОВАНИХ ТЕРМІНІВ (Можуть використовуватися замість термінів, наведених у правій колонці)	Приклади ТЕРМІНІВ, ЯКІ ЗАЗВИЧАЙ НЕ РЕКОМЕНДУЄТЬСЯ вживати за межами клінік
<ul style="list-style-type: none"> • ДИСТРЕС • ДУШЕВНИЙ БІЛЬ/ СТРАЖДАННЯ • ВТОМА • ПСИХОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ/ НАСЛІДКИ/ ТРУДНОЦІ	<ul style="list-style-type: none"> • ТРАВМА
<ul style="list-style-type: none"> • НЕСПРИЯТЛИВІ ПОДІЇ • СКРУТНЕ СТАНОВИЩЕ • ТАКІ, ЩО ЗАГРОЖУЮТЬ ЖИТТЮ • ЖАХЛИВІ ПОДІЇ	<ul style="list-style-type: none"> • ТРАВМАТИЧНІ ПОДІЇ
<ul style="list-style-type: none"> • ЛЮДИ У СТАНІ ТЯЖКОГО ДИСТРЕСУ • ОЗНАКИ ДИСТРЕСУ	<ul style="list-style-type: none"> • ТРАВМОВАНА ОСОБА
<ul style="list-style-type: none"> • РЕАКЦІЇ НА СКЛАДНІ СИТУАЦІЇ • ЛЮДИ З ДУЖЕ ТЯЖКОЮ ТА ТЯЖКОЮ РЕАКЦІЄЮ НА НАДЗВИЧАЙНУ СИТУАЦІЮ	<ul style="list-style-type: none"> • СИМПТОМИ
<ul style="list-style-type: none"> • ОРГАНІЗОВАНІ / СТРУКТУРОВАНІ ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ	<ul style="list-style-type: none"> • ТЕРАПІЯ • ПСИХОТЕРАПІЯ ДЛЯ ОПИСУ НЕКЛІНІЧНИХ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ

РЕКОМЕНДОВАНІ ВІДЕО

ACF - Гаїті (французькою мовою).

Описує мультисекторний аспект Керівництва з ПЗПСП.

http://www.dailymotion.com/video/xcvyms_haiti-bilan-trois-mois-apres-le-sei_news

ІМС - Гаїті (англійською мовою).

Описує роботу з особами, які страждають на тяжкі психічні розлади.

<http://www.youtube.com/watch?v=xAP7B2M-IIE&playnext=1&videos=4KiXy0s3Pml>

Foundations of Psychosocial Support in Emergencies (англійською мовою).

Презентація у форматі Power Point, яка описує певні ключові принципи психосоціальної роботи.

<http://www.youtube.com/watch?v=EzY-MTjyGYc&playnext=1&videos=-f6NccGunXc>

ЕЧНО - Ліван (англійською та арабською мовами).

Описує психосоціальний вплив надзвичайних ситуацій.

http://www.youtube.com/watch?v=DTNo_JXdfHU&feature=related

ЮНІСЕФ і ЕЧНО – Палестина (англійською мовою).

Описує як діти можуть справлятися зі стресом.

http://www.unicef.org/infobycountry/oPt_49774.html

ЮНІСЕФ і ACF - Haiti (англійською мовою).

Описує інтервенції Baby Friendly Tents (намети, дружні до немовлят).

http://www.unicef.org/emerg/haiti_52797.html

**Доповідь пані Радхіка Кумарасвами,
Спеціального представника Генерального секретаря ООН
з питання дітей та збройних конфліктів
Кампанія адвокації Керівництва МПК з ПЗПСП в умовах надзвичайної ситуації
1 жовтня 2010 року**

**Ваша величність, посол Груалс, пане
Ненді, шановні колеги, пані та панове!**

Я маю приємність бути тут присутня сьогодні з Вами в момент старту кампанії з адвокації Керівництва МПК з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайної ситуації. Я хотіла б висловити вдячність постійному представництву Бельгії та ЮНІСЕФ за організацію цієї події з метою сприяння захисту і покращенню психічного здоров'я та психосоціальної підтримки людей в розпалі надзвичайної ситуації. Це питання має неабияке відношення до моєї роботи в якості Спеціального представника із захисту дітей, які постраждали від збройного конфлікту.

Війна змінила життя мільйонів дітей та їхніх сімей по всьому світові. В цей самий момент у більше, ніж 30 затяжних конфліктах, дітей продовжують вербувати у збройні сили та угруповання, діти-солдати гинуть, дітей викрадають з домівок, гвалтують, піддають іншим формам сексуального насильства і експлуатації. Багато з них були змушені стати свідками, або ж навіть взяти участь в страхіливих актах насильства. Ці діти не лише потрапили під перехресний вогонь, їх використовують в якості мішені, маніпулюють ними, щоб виплеснути ненависть дорослих.

Як зазначено у доповіді пані Машел 1996 року, сучасні збройні конфлікти часто супроводжуються розпадом громад, розлученням сімей, порушенням систем підтримки, освіти та охорони здоров'я. Рани, нанесені дітям збройним конфліктом, зачіпають усі аспекти їхнього розвитку – не лише фізичного, але також і психічного, емоційного і соціального. Ось чому необхідно брати до уваги всі аспекти, аби допомога була ефективною.

Традиційно гуманітарні організації, які зане-

поєнені тяжким становищем дітей першочергово зосередилися на їхній фізичній вразливості. Проте для багатьох хлопців і дівчат, що живуть у суспільствах, що потерпають від війни, життя стало психологічним хаяттям, заповнюючи порожнечу відсутності дитинства. Будучи жертвою насильства, живучи в постійному страху чи непевності і стикаючись з такими життєвими труднощами, як нестача їжі, відсутність житла чи медичної допомоги, будь-хто може відчувати серйозні фізичні та психічні страждання. Бути свідком насильства над батьками чи іншими родичами і спостерігати дорослих в принизливих ситуаціях, все це може підірвати відчуття безпеки у дітей, а також їх здатність до соціальної взаємодії. Коли діти пережили такого роду травматичні події у часи війни, вони можуть страждати від широкого кола негативних емоцій, в т.ч. сильного суму, депресії, безнадійності і відчаю. Дехто з них настільки «заморожується» в своїй травмі, що стають неспроможними далі розвиватися. Вони можуть відмовлятися контактувати, або навпаки розвинути підвищену тривожність через розлуку з близькими. У деяких випадках тривалий стрес чи довгострокові наслідки стресових подій можуть мати навіть більш руйнівний і тривалий вплив на психосоціальне благополуччя та розвиток дитини, ніж самі події.

Важливо зауважити, що незалежно від складності події, багато дітей проявляють значну психологічну пружність (резильєнтність) та здатність справлятися з труднощами, якщо їхні базові потреби задоволені і вони отримують достатню емоційну та соціальну підтримку від їхніх громад. Нажаль, саме ці системи підтримки є часто порушеними серед хаосу та вакууму війни. Збройне насильство має тенденцію підірвати соціальні служби, руйнувати традиційні цінності і наявні соціальні структури і мережі.

Діти, які тривалий час знаходяться в умовах збройного конфлікту, втрачають віру і не довіряють іншим. Саме тому ефективні програми з підтримки психічного здоров'я та психосоціального благополуччя дітей спрямовані на відновлення середовища, яке захистить дітей від подальшої шкоди і забезпечить дітям відчуття нормального життя, ідентичності та мети.

У той час, коли доповідь пані Машел привернула світову увагу до руйнівного впливу збройного конфлікту на благополуччя дітей, для розроблення програм з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки було характерним різноманіття різних, часто суперечливих підходів. Інтервенції з позитивними намірами іноді можуть бути невідповідними, або навіть заподіяти шкоду. Досвід дозволив гуманітарним організаціям поступово досягнути порозуміння в тому, що необхідно однаково враховувати як нагальні, так і довготривалі наслідки збройних конфліктів для дітей. Консенсус серед гуманітарних організацій було сформульовано в Керівництві МПК з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайної ситуації, представленою в Женеві у 2007 році. Кращі практики та набутий досвід, спільно напрацьований технічними експертами з 27 різних організацій, на сьогодні слугує стандартом для розроблення програм з психосоціальної підтримки дітей, що постраждали внаслідок війни в багатьох країнах.

Керівництво МПК відзначає, що ефективні заходи реагування необхідно створювати на основі ресурсів громади, місцевого розуміння дистресу і забезпечення факторів захисту. В Керівництві також визначається, що більшість людей, в т.ч. діти мають сильні навички копіngu і проявляють резильєнтність у випадку, якщо забезпечені фізичним захистом та належною підтримкою громади на максимально можливому ранньому етапі.

Незважаючи на прогрес, все ж залишаються значні прогалини. Хоча Керівництво МПК містить знання гуманітарного сектору, неефективні чи шкідливі практики зустрічаються, як і раніше. З цієї причини впровадження Керівництва на рівні країни потребує постійних оцінювань і, за необхідності, має бути адаптовано у відповідності з особливими місцевими

реаліями. Не існує єдиного підходу, який можна було б застосовувати у будь-якій ситуації. Однією з основних прогалин можна вважати той факт, що програми підтримки психічного здоров'я і психосоціального благополуччя в умовах збройного конфлікту охоплюють лише невеликий відсоток дітей і їхніх сімей.

Важливо зауважити, що незалежно від складності події, багато дітей проявляють значну психологічну пружність (резильєнтність) та здатність справлятися з труднощами, якщо їхні базові потреби задоволені і вони отримують достатню емоційну та соціальну підтримку від їхніх громад. Нажаль, саме ці системи підтримки є часто порушеними серед хаосу та вакууму війни. Збройне насильство має тенденцію підривати соціальні служби, руйнувати традиційні цінності і наявні соціальні структури і мережі. Надзвичайно складним залишається виявлення та надання допомоги деяким із найменш помітних, але найбільш вразливих дітей. До цієї категорії належать неповнолітні без супроводу, діти, розлучені з сім'ями, діти-працівники на дому, діти, які очолюють домогосподарства і діти, яких змушували здійснювати жорстокі злочини. Зокрема, по завершенню конфлікту в період демобілізації та реінтеграції в суспільство часто не помічають дівчат-солдат, яких забрали з ціллю сексуальної експлуатації, гвалтували, примушували до проституції чи шлюбу. В період збройного конфлікту у них може бути багато ролей: дружин, хатніх працівників, кухарок, іноді вони ідуть воювати на фронт. Саме така неоднозначність їх статусу призводить до того, що жертви не отримують допомогу, яку потребують після звільнення. Діти-внутрішньо переміщені особи – інша особливо вразлива група в умовах збройного конфлікту. Переміщення має серйозний фізичний, емоційний і когнітивний вплив на дітей та підвищує рівень їхньої вразливості. При переміщеннях серед біженців саме діти і їхні сім'ї найчастіше зазнають нападів, гендерно-зумовленого насильства і страждають від нестачі найбільш необхідного. Нещодавно наше бюро наголосило на важливості цієї проблеми у робочому документі "Про права і гарантії дітей вимушених мігрантів в період збройних конфліктів", опублікованому на нашому веб-сайті (<http://www.un.org/children/-conflict>).

Ще одна досить поширена проблема полягає у відсутності довготривалого фінансування і людських ресурсів для програм підтримки психічного здоров'я і психосоціального благополуччя. Дослідження доводять, що, з одного боку, необхідно невідкладно реагувати на потреби дітей, але, з іншого боку, реінтеграція в громаду – тривалий процес і вимагає сталого підходу і довготривалого залучення. Надто часто в період переходу від допомоги за надзвичайної ситуації до підтримки розвитку проблема соціальної реабілітації дітей більше не належить до завдань донорської організації. Відсутність довгострокового фінансування і неухильність до цих аспектів в програмах з надання підтримки після конфлікту веде до вразливості, появи покоління дітей, які, ймовірно, будуть знову втягнуті у інші війни, або залишаться на вулиці. Серйозним викликом є те, що в багатьох суспільствах уже існують традиційні, корінні механізми копінгу поруч з практиками подолання стресу та психологічними проблемами. Як ми можемо використати ці традиційні системи, щоб допомогти справлятися з певними труднощами, з якими стикаються діти?

Надзвичайно важливо правильно поєднати науково обґрунтовані форми психологічної інтервенції і місцеві корінні способи.

Зрештою зараз, коли зроблено певний поступ у сфері психосоціальної підтримки дітей, що постраждали від збройних конфліктів, необхідно докласти немало зусиль для забезпечення реалізації якісних програм. Наприклад, недостатньо уваги приділяється різним потребам та заходам реагування, а дітям потрібна підтримка на різних етапах розвитку. Зокрема, для розуміння потреб та спроможностей хлопців та дівчат підлітків необхідно провести значну роботу. Важливо відзначити їхні сильні сторони та здатність до копінгу і сприймати їх як активних учасників у процесі знаходження рішень. Усі партнерські організації, що спеціалізуються на захисті дітей, дійшли згоди, що психосоціальна підтримка цих підлітків має ґрунтуватися на освіті, навичках життєдіяльності і навчанні з підвищення професійної кваліфікації. Мета таких програм полягає у зміцненні відчуття самоствердження та ідентичності, що сприяє розвитку спроможності дітей самостійно та незалежно творити власні життя. Навчальні заклади вважаються місцями, які забезпечують

дітей нормальною обстановкою та розпорядком, необхідних для життя.

Хоча психосоціальна підтримка часто не вважається пріоритетною, проте вона настільки ж важлива, як підтримка психічних потреб і має бути інтегрованою у будь-які заходи гуманітарного реагування на максимально ранньому етапі. За належної підтримки діти можуть уникнути довготривалої травми та пост-травматичного стресового розладу. Керівництво МПК – це добірка кращих практик та прикладів отриманого досвіду у процесі впровадження програм з психосоціальної підтримки. Зацікавлені сторони дійшли спільної думки, однак наразі працівникам гуманітарної сфери та урядам необхідно сприяти впровадженню принципів Керівництва, проводячи моніторинг та оцінювання їхньої доречності у різних ситуаціях.

Країнам-донорам необхідно виділяти більше коштів на довготермінові програми з психосоціальної підтримки, а також забезпечити відповідність критеріям положенням Керівництва щодо підтримки проєктів, спрямованих на розвиток у сфері охорони психічного здоров'я. Факультативний протокол про участь дітей у збройному конфлікті зобов'язує держави учасники вживати всіх можливих заходів для забезпечення демобілізації усіх завербованих дітей та учасників військових дій у віці до 18 років, і за необхідності надавати їм належну допомогу задля їхнього фізичного та психосоціального відновлення і соціальної реінтеграції. Саме тому разом із партнерами ми запровадили кампанію «Zero under 18» (програма захисту дітей віком до 18 років від залучення до участі у бойових діях) з метою всесвітньої ратифікації. Керівництво МПК надає загальні рекомендації щодо того, як необхідно планувати програми з психосоціальної підтримки згідно з Факультативним протоколом. В результаті, найбільш дієві заходи реагування виявилися ті, які поєднують отримані кращі практики з інноваційними ідеями на основі місцевого контексту.

Коли я працювала у Шрі-Ланці, ще до того, як приєдналася до ООН, я допомагала у створенні одного з перших центрів з психосоціального консультування для постраждалих від конфлікту, що затягнувся. Іноді я зустрічалася з молодими людьми, які приходили до центру.

Багатьом допомогло не лише психологічне консультування, що проводилося підготовленим персоналом, але також програми буддистської та індуїстської йоги і медитації. Кращих результатів досягли ті, хто використовував переваги обох систем. Нещодавно один хлопець з числа молодих людей, яких я мала можливість зустріти, колишня дитина-солдат, прислав мені електронного листа. Після успішного проходження сесій психологічного

консультування, він склав іспити і зараз навчається на інженера в Канаді. Він здавався щасливим і задоволеним. Він також зазначив, що робота в центрі і підтримка, яку він отримав, були безцінними. Дуже важливо, щоб усі діти отримали таку користь, як цей хлопець. Отож, я б хотіла привітати ЮНІСЕФ та МПК з їхньою роботою і побажати їм подальших успіхів у цій сфері.

IASC

Inter-Agency Standing Committee
Reference Group

© 2011.

© UNICEF/NYHQ2010 0226/SHEHZAD NOORANI

ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВЕДЕННЯ АДВОКАЦІЇ: КЕРІВНИЦТВО МПК З ПЗПС В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ